

Heydər Əliyev-100

etdiyi nurlu işığın az bir qismindən danışmaq istəyirik.

Müqəddəs galis

Deyilənlərə görə, 1923-cü il baharın ortalarında, buludlu, yağışlı bir gündə Naxçıvanda, Əlirza kışının ailəsində bir körpənin dünyaya gelişи ilə bərabər göylərdən buludlar çəkilmiş, yağışlı havanı nurlu günəş əvəz etmişdi. Bəlkə də dünyaya, ədalətsizliklərə son qoyulması, pozulmuş nizamın düzənə qaytarılması, iftixar doğuracaq tarixe malik bir xalqın zülmlərdən, əzablardan xilas edilməsi, nəhəng imperiyaların yüz illər boyu işleyib formalasdırıldıqları siyasi düsturu dəyişdirməsi, xalqının, ümumən türk dünyasının tarixi əzəmetini özüne qaytarması məsisiyle ilə göndərdiyi qüdrətin müqəddəs gəlşinin insanlığa müjdəsi idi bu nur axını. Onun gelişisi ərefəsində bu bölgədə və bütün Azərbaycan ərazilərində qanıçın erməni birləşmələri rus Sovet imperiyasının dəstəyi ilə Azərbaycan xalqına qarşı soyqırım həyata

maq mümkün deyil!

Gənclərə örnək olan gənclik!

Hər bir insan kimi sade bir türk qadınının bətnindən dünyaya gələn, həle körpə ikən ağır, məşəqqəti köçkünlük həyatı yaşamağa məruz qalan, yaşa dolduqca baş verənləri öyrənen, onu təhlil süzgəcindən keçirən və bütün həyatını təkcə yaxın qohumlarının deyil, qədim bir xalqın başına gətirilənlərin əsas mənbəyini ilkin gənclik dövründə anlayıb da, həmvətənlərinin başına gətirilənlərin qisasını almaq və əzəmetli tarixi keçmişən bir milleti özünə qaytarmaq naminə xalqı səfərber etməklə onu bu bələlərdən xilas etməyin yol xəritəsini cızan, həmin yolla bürdəmədən, ən ağır zərbələrə belə mətanətlə sine gerək bu yolu sona qədər qət edən fenomen bir düha, rəbbin göndərdiyi qalibiyət müjdəli olməzlilik mütəssəməsi - HEYDƏR ƏLİYEV!

Həle ən genç yaşlarında xalqın başına müsibətlər getirən erməni quduşlarına yal verənlərin kimlər, hansı qüvvələr olduğunu özü üçün dəqiqləşdirən, lakin bu qüvvələrlə yüz illər boyu aparılan qanlı savaşların neticəsində qaldığını yaxşı bilən gənc Heydər Əliyev, bu yalverənlərdən birinin bel sütunu olan xüsusi xidmət orqanında işə başlayır. 20 yaşı Xüsusi Xidmət Orqanı əməkdaşının beşəriyyətin fasizm taunundan xilası yolunda gösterdiyi, həle də məxvi saxlanılan tarixi xidməti, təbii olaraq Sovetlər İttifaqı rəhbərliyinin diqqətini cəlb edir və Heydər Əliyevə bir-birinin ardınca yüksək etimad göstərilməyə başlanır. Gənc yaşlarında, Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsində işlədiyi illerdə Sovet İttifaqı rəhbərliyi tərəfindən üç mindən artıq azərbaycanlı "vətən xaini"nın siyahısının Heydər Əliyevə verilməsi, onların axtarılıb tapılması və cəzalandırılması haqqında tapşırıq alması arxiv sənədlərində də eksini tapır. Lakin millətin canından da çox cevən və xalqının adına ləkə getirə biləcək bu sənədlərdən onu xilas etməyi qarşısına məqsəd qoyn gənc xüsusi xidmət işçisi, Mehdi Hüseynzadə başda olmaqla həmin siyahıda olan bir neçə qəhrəman haqqında faktlar toplayıb, siyahının doğru tərtib edilmədiyinə sovet rəhbərliyini inandırır. Nəticədə "vətən xaini" adı ilə damğalanan həmin üç min nəfəri və mənsub olduğu xalqı bu rüsvayıcı addan xilas edir. Sonradan məhz Mehdi Hüseynzadə haqqında məşhur "Uzaq sahil-lərde" romanının yazılması və eyniadlı filmin çəkilməsi, Bakının mərkəzində bu əfsanəvi qəhrəmana abidənin ucaldılması da birbaşa Heydər Əliyevin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə reallaşmışdır.

Real tarixi faktları öyrəndikcə gənc xüsusi xidmət orqanı zabitinin bütün varlığını bürüyən milli duygularının təcəssüm etdiyini görməmək mümkün deyil. Beləliklə, bəzi məqamlarda hətta karyerasını təhlükə altına atmaqla olsa belə, xalqının, təmsil etdiyi millətin adına xələl getirə biləcək məqamlarda qətiyyətli və düşünülmüş addımlar atan Heydər Əliyev, əsas məqsədinə çatmaq - imperiyanın ən yüksək məqamlarında təmsil olunmaq, onun siyasi mətbəxini dəqiqliyinə qədər öyrənmək üçün üzvü olmağa məcbur edildiyi Kommunist Partiyasının, Sovet Həkimiyətinin etibarını qazanmaq yolunda da səbr və dözmüle irəliləyiirdi. Nəhayət, 1967-ci ilde Azərbaycanlı xüsusi xidmət orqanı işçisi kimi ilk dəfə olaraq general-mayor rütbəsi verilən Heydər Əliyev həm də ilk azərbaycanlı olaraq Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinə sədr təyin edildi. Cəmi iki il sonra - 1969-cu ilin iyulunda isə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi təyin edilərək respublikaya rəhbərlik etməyə başladı.

AZADLIĞIN HEYDƏR ƏLİYEV YOLU

Milli fəlakətimizin qısa tarixçəsi

Alman filosofu Karl Marks dostu Fridrix Engelsə məktublarının birində yazırıdı: "Əzizim Fridrix, unutma-yaq ki, ən böyük tarix yaradan xalq türklərdir ki, yaratıqları tarixi yazmaqda ən tənbəl xalq yenə türklərdir!". Beş min ildən çox dövlətçilik tarixi olmaqla dünyanın ən qədim dövlətlərinən birini yaradan, dəfələrlə dünya güclərinin hücumlarına məruz qalsa da, hər dəfə böyük sərkərdələrin sayəsində düşmənlərini əzəbilən, heç vaxt mütiliyi qəbul etməyən, zaman-zaman nizamı pozulan dünaya nizam gətirən, yeni düzən formalasdırıran, qüdrətli və ədalətli imperiyalar quran bir xalqın qəhrəmanlıqlarla dolu tarixini bu gün qeyri-türk mənbələrdən əldə etmək məcburiyyətində qalırıqsa, filosofun fikirlərini təkzib etməyə haqqımız yoxdur.

Yaşadığı regionun ən qədim, oboran xalqı olaraq min illərlə mərdi-mərdane, üzüze döyüşlərdə möhtəşəm qəlebələr qazanmış, qılınc, qalxan, nizə savaşlarında yenilməzliyini bütün beşəriyyətə nümayiş etdirmiş bir xalqın odlu silahlar meydana gəldikdən sonra namərd savaşlar və hiylələr siyasi oyunları nəticəsində istiliyə məruz qalması gerçek tarixi faciəmiz idi. Dünyada gedən məkrli siyasetə boyun əymək istəməyen xalqımız bu oyunların qurbanlarından birinə çevrilmişdi. Yüz illərlə bu istibdaddan can qurtarmaya çalışsa da, hər dəfə fədakar mübarizlərimiz qan içinde boğulmağa, yenidən müstəmləkə zənciri ilə birge həyatlarını

davam etdirməyə məhkum edilmişlər. Bu istibdaddan qurtulmağın isə bir yolu var idi: düşmənin məkrli oyunlarından baş çıxarmaq, ona qarşı onun öz "silahı" ilə savaşmaq və azadlığını bərpa etmək! Bu baxımdan tariximizin ən önemli ve ən möhtəşəm dövrlərindən biri olan XX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan türkünün istiqlalına qovuşmaq yolundakı ezmətli, düşünsülmüş, müdrık savaşının, hələlik, bizlərə məlum olan kiçik bir hissəsinindən söhbet açmaq isteyirik. Faktlara, şahidlərin dediklərinə əsaslanan bu möhtəşəm AZADLIQ məcadiləsi tarixinin baş qəhrəmanı, rəbbin təkcə Azərbaycana deyil, ümumən türk xalqlarına bəxş etdiyi ölməz döha, ULU ÖNDƏR HEYDƏR ƏLİRZA OĞLU ƏLİYEVİN adı insan ağlına siğması belə mümkün olmayan fenomen fəaliyyətdən, istibdada son qoyulması yoluna bəxş

Bir xatira

1972-ci ilin yayında Şuşada, pioner düşərgəsində olarkən ilk dəfə görüşdüğüm inqilabçı şair Xəlil Rza Ulutürkə sonrakı dövrlərdə tez-tez görüşürdüm. 1976-ci ilin mart ayında, şair ev dostaqlığına məhkum edildiyi döndən tələbə ikən növbəti görüşüm zamanı şair mənim o zaman Azərbaycan KP MK-nin birinci katibi işleyen Heyder Əliyevle bağlı işlədiyim bir sözden bərk əsəbləşdi ve "Heyder Əliyev əsl türk oğlu türkdür, bu xalqı da o azadlığa çıxarıcaq. Siz gənclər vaxtı gələndə çox şeyləri biləcəksiniz!" dedi. İki gün sonra atamın təkidi ile rayona getdim. Məlum oldu ki, Xəlil Rza mənimlə səhbətdə dedikləri barədə şair Bəxtiyar Vahabzadəyə danışmış, Bəxtiyar Vahabzadə isə dərhal rayondakı yaxın dostlarından biri vasitəsilə məni rayona apartdirmiş ve Xəlil Rza ile səhbət barədə kimseyə danışmamadıq üçün məni telimatlaşdırmaq istəmişdi. Rayonda mənimlə görüşən "Bala Marks" ləqəbi ilə tanınan Zeynal Məmmədov Xəlil Rza Ulutürkə səhbətimiz haqqında məndən heç nə öyrəne bilmədiyinə əmin olduqdan sonra, bir məktub verib məne şair Bəxtiyar Vahabzadə ilə görüşməyi tapşırıdı. Beləliklə, mən həmin dövrden başlayaraq Azərbaycanda tam məxvi fealiyyət göstərən "Üçlər hərəkatı"na daxil oldum. Hələ o zaman Bəxtiyar Vahabzadənin, Xəlil Rzanın, İsmayıllı Şixlinin, Xudu Məmmədovun eyhamlarından, sonalar isə açıq səhbətlərinən əmin olmuşdum ki, Azərbaycanda gizli gedən milli mücadilə məhz Heyder Əliyevin dəstəyi ilə, onun nəzarəti altında fealiyyət göstərir. 1991-ci ilin noyabr ayında Heyder Əliyevlə Naxçıvandakı tarixi görüşüm zamanı isə yanılmadığımı qəti əmin oldum. Belə ki, 1978-ci il may ayının 27-dən 28-nə keçən gecə, ali məktəbin sonuncu kursunda oxduğum vaxt, Azərbaycan Xalq Cümhuriyetinin 60-ci ildönümü günü mənənə verilən tapşırığı icra edərək xüsusi hazırlanmış anti-sovet plokatı dəmiryol vağzalındaki saxlama kamerasından götürüb şəhərdə insanların çox toplaşlığı yerlərə yapışdırmaq üçün çıxdım. Portretdə Azərbaycanın inək formasında təsvir edilmiş xəritəsi və Kreml təsvir edilir, ineyin döşündən çıxan, üzərlərine pambıq, üzüm, neft, qaz, qeyret, namus, ar sözləri yazılmış dörd boru Kremle uzanırdı. Risq edib həmin plokatın birini indiki Mərkəzi Bankın yerində o zaman Sov.İKP MK Siyasi Büro üzvlərinin iri portretləri asılan yerde Siyasi Büro üzvü, sonradan Sov.İKP MK-nin Baş Katibi olmuş Yuri Vladimirovich Andropovun portretinin aşağısına yapışdırıb, tez de gözdən itmişdim. Sabahi gün o zaman Azərbaycan Yaziçilər İttifaqının sədri və Pedaqoji Universitetin professoru İsmayıllı Şixli məni dərsdən çağırıb təcili ağıla gəlməyən gizli bir yere getməyi, heç yere çıxmamışı tapşırıdı. Sonradan məlum oldu ki, məhz Y.V. Andropovun portretine plokatın yapışdırılması ciddi rezonans doğurmuş və bunu edənin tapılması üçün Moskvadan xüsusi çekistlər göndərilmişdi. 1991-ci ildə Naxçıvanda görüşdüğüm zamanı məndən heç nə soruştan həmin hadisəni xatırladan Heyder Əliyev, İsmayıllı Şixlinin məhz onun tapşırığı ilə məni evə qapadırdığını bildirdi.

Milli dönüş və özüne inam tariximiz

Azərbaycanda milli azadlıq mücahidləri, beynəlxalq terminlə desək, dissident hərəkatı zaman-zaman baş qaldırsa da, SSRİ DTK-si hər dəfə onu beişiyindəcə böğməga nail olurdu. Tebib ki, bu da yetkin, planlı, uzun müddə-

tə hesablanmış formanın tapılmasına, mücahidlərin fərdi fealiyyətə üstünlük vermesi ilə birbaşa bağlı idi. Bütün bunlar 1969-cu ilə kimi, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasına SSRİ DTK-nin sıralarında çətin və genişmiqyaslı fealiyyət yolu keçmiş, Genaral-Mayor Heyder Əliyevin rəhbər təyin edilməsine kimi davam etdi.

Məhz 1969-cu ilə kimi Azərbaycan gənclərinin hərbi xidmət zamanı gerçək silahlı qüvvələrdə deyil, fehlə batalyonlarında xidmətə göndərilmə faktıdır.

si, hər məqamda Ermenistanın istək və arzularının reallaşmasına xidmət edən qərarların qəbul edilməsi, Azərbaycanda iri sənaye müəssisələrinin yaradılmaması, kənd təsərrüfatına və kənd əhalisinə diqqətin zəif olması, Azərbaycanın zəngin neft və qaz yataqlarının, eləcə də digər yeralı sərvətlərinin talan edilməsi, baş qaldıran azərbaycanlı milli mücahidlərin dərhal təqiblərə məruz qalması ölkəmizdə yeni reallıqlara uyğun dəyişik milli mücadilə formasının yaradılması zərurəti doğurmuşdu. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, 1941-45-ci illərdə faşizmə qarşı savaşda bütün Sovet Respublikaları arasında ən böyük fedakarlıq göstərən Sovet Azərbaycanının bu əməyinin qiymətləndirilməməsi də Sovetlər Birliyinin, Kremlin anti-türk siyasi xəttinin bariz göstəricilərindən idi. 1948-51-ci illərdə Ermenistandan 200 minə yaxın azərbaycanlının zorla ata-baba yurdlarından çıxarılaraq Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində məskunlaşdırılması isə xalqımızın faşizmə qarşı savaşda göstərdiyi analoqu olmayan tarixi xidmətlərinə verilən dırnaqarası "mükafat" idi. 1950-ci, 1960-ci illərdə bir sərə mücahid hərəkatları formalasasa da, hələ də tam yetkin, təşkilatlanmış mübarizə forması yaradılmadıqdan bu hərəkatlar da Sovet DTK-sinin amansız hücumları ilə yatırıldı. 1956-ci il mayın 28-də Qız Qalasına Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçüncü bayrağını sancan, o zaman Azərbaycan Dövlət Teatr Institutunun rejissorluq fakültəsinin bitmiş, bir müddət Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrında rejissor işləmiş, sonradan Sovet rejimində qarşı mübarizənin önündə gedən Cahid Hilaloğlunu və onun yaxın məslekdaşı Çingiz Abdullayevin başçılığı ilə gərgikləşən mücahidlər hərəkatını xatırlatmaq kifayətdir ki, həmin dövrə imperiyaının qəddar anti-türk siyasetinə xalqımızın müqaviməti haqqında təsəvvürümüz yaransın. Ən diqqətəkən məqam isə odur ki, 1956-ci ildə həbs edilən, Rusyanın soyuq məşələrinde illərlə olmazın əzəzələrini çəkən Cahid Hilaloğlu, məhz Heyder Əliyevin sayəsində vaxtından əvvəl sürgündən azad edilmiş, müxtəlif sahələrdə rejissorluq fealiyyətini davam etdirmiş, sonradan C.Cabbarlı adına İrevan Dövlət Dram Teatrında, 1971-ci ildən Azərbaycan Teatr Institutunun Tədris Teatrında, ən sonda isə ömrünün axırına kimi Ağdam rayonundakı Dövlət Dram Teatrında baş rejissor kimi fealiyyət göstərmişdir. Sovet DTK-sinin siyahısında ən arzuolunmaz millətçi mücahid kimi qeyd olunan bu insanın məhz Heyder Əliyevin dəstəyi ilə normal həyata dönməsi faktıdır və bunu Cahid Hilaloğlunun əzizləri də təsdiq edir. 1970-ci illərdə inqilabçı-şair Xəlil Rza Ulutürk müellim işlədiyi Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Institutunda auditoriyada "Kommunist rejiminin iribuyuzlu feodalları" ifadəsi işlətdiyinə görə DTK tərəfindən haqqında qaldırılan cinayət işinin məhz Heyder Əliyevin müdaxiləsi neticəsində əzad edilərək ev dostaqlığı dövründə iş yerindəki əmək haqqının tam məbləğinin her ay evinə göndərilərə, həmin il ADU-nun genç müəllimi Əbülfəz Əliyevin(Elçibeyin) haqqında faktlara əsaslanmaqla qaldırılan cinayət işindəki üç maddədən ikisini Heyder Əliyevin müdaxiləsi ilə çıxarılmış, Asef Karimov, Rüstəm Vilayətzadə, Bəxtiyar Vahabzadə, Anar və digərləri ilə bağlı qaldırılan cinayət işlərinin reallaşmasının qarşısının müxtəlif üsullarla alınması tarixi həqiqətlərdir. Həmin illərdə ADPU-da dosent işləyən genç tarixçi-alim Yaqub Mahmudovun "Öyrənilməmiş səhifələr" adlı kitabında

Azərbaycan xalqının tarixən rus xalqından üstün təqdim edilməsinə görə idən çıxarılması, doktorluq dissertasiyasının müdafiəsinə engel yaradılması, məhz Heyder Əliyevin göstərişi ilə Rəsul Rza tərəfindən Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında işə düzəlməsi, az sonra yeniden ADPU-daki əvvəlki işinə qaytarılması və ardıcıl neçə il həmin Ali Məktəbin qəbul komissiyasının məsul katibi təyin edilməsi də danılmaz faktdır.

1969-cu ildən başlayaraq Heyder Əliyev milli ruhun artırılması istiqamətində dövlət səviyyəsində də fundamental tədbirlərin həyata keçirilməsində şəxsen təşəbbüs göstərir. Xüsusi, "Nəsimi", "Dəli Kür", "Dəde Qorqud", "Babək", "Nizami", "Axırıncı aşırı" və digər milli ruhlu filmlərin çəkilişinin birbaşa təşəbbüsçüsü və himayədarı olması, "Ozan", "Bayati", "Bulaq", "Savalan" və sair kimi milli ruh aşışlayan verilişlərin dövlət televiziya və radio efişlərində cəmiyyətə təqdim edilməsi, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitesində Cənubi Azərbaycan Redaksiyasının yaradılması, teatr sehnələrinin də milli ruhlu, o cümlədən Cənubi Azərbaycan mövzusunda tamaşalara imkan verilmesi, ədəbi aləmdə Cənub həsrəti mövzusunun öne çəkilməsi, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqında Cənubi Azərbaycan Ədəbiyyatı Katibliyinin yaradılması və sadalamağımız yüzlərə digər məqamlar 1970-ci illərdə Azərbaycan xalqının milli ruhunun yüksəldilməsinə yönəlik dövlət səviyyəsində görülen əzəmetli işlərin yalnız kiçik bir qismidir. Azərbaycan dilinin qorunması və inkişafı ilə bağlı ardıcıl olaraq ciddi qərarların qəbul edilməsi nəticəsində, məhz 1970-ci illərdə xalqımızın milli varlığının inikası olan Ana dili özünü tarixdə ən böyük inkişaf yolunu keçdi.

1958-ci ildə Baş redaktoru olduğu "Şəki fehlesi" qəzeti ndə B.Vahabzadənin "Gülüstan" poemasını çap etdiyinə görə təqiblərə məruz qalan qəzetiñ baş redaktoru Məhiyəddin Abbasova 1971-ci ildə Azərbaycan SSR Əməkdar Jurnalisti adının veriləsdi, 1968-ci ildə "Kökler, budaqlar" kitabında dərc olunan "Latin dili" şeirinə görə ev dostaqlıqdan vaxtından əvvəl azad edilmiş və 1973-cü ildə şairin "Dan yeri" kitabında həmin şeirin yenidən çap olunması, bu kitaba görə isə B.Vahabzadənin SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı ilə Oktabr İnqilabı ordeni alması, eləcə də 1968-ci ildə Cənubi Azərbaycan şairi Mehəmmədhüseyn Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" şeirini televiziyyada səsəndirdiyinə görə təqib olunaraq SSRİ DTK-si tərəfindən həbs olunan Rüstəm Əliyevin məhz Heyder Əliyevin hakimiyyəti illərində azad edilməsi, on illər boyu "pan-türkist" damğası ilə antisovet yazar kimi təqdim edilən Hüseyin Cavid, Mikail Müşfiq, Əhməd Cavad kimi qüdrətli qələm adamlarının üzərindən bu dırnaqarası "ləkə"nin götürülməsi, Hüseyin Cavidin nəşinin Sibir çöllərindən tapılıb Azərbaycana getiriləsi, milli musiqi mədəniyyətimizin və ədəbiyyatımızın dünyada təbliğini gücləndirmək məqsədilə Müslüm Maqomayev, Rəşid Behbudov, Zeynəb Xanlarova, Lütfiyyar İmanov, İsmayıllı Osmanlı, İsmayıllı Dağıstanlı, Mehdi Məmmədov və digər müqtədirlər sənət adamlarına, həmçinin Süleyman Rüstəm, Mirzə İbrahimov, Rəsul Rza, Süleyman Rəhimov, Əli Valiyev, Bəxtiyar Vahabzadə, Nəbi Xəzri, Cabir Novruz kimi görkəmli ədəbi simaları SSRİ-nin ən ali mükafatlarının verilməsinin təşkili, bununla həmin insanların toxunulmazlığından təmin ediləsi, 70-ci illərdə M.Şəhriyarın "Heydərbabaya salam" poemasından və şeirlərindən ibarət kitabın Xəlil Rzanın tərtibatı əsasında kütləvi tirajla çap olunması və bu kimi minlərlə digər faktlar Heyder Əliyevin, xalqın milli ruhunun artırılmasına dövlət səviyyəsində etdiyi tarixi xidmətlərin yalnız az bir qismidir. Ən böyük xidməti isə 1969-cu ilin oktyabrında milli mücadilənin təşkilatlanmış formasının yaradılmasına verdiyi dəstək və bu hərəkatın fəllərinin represiyalardan qorunması idi.

ÜCLƏR HƏRƏKATI necə yarandı?

Üçlər Hərəkatı Azərbaycanın müstəqillik tarixində ən önemli və ən möhtəşəm hadisələrdəndir. Sadəcə, bu hərəkatın xüsusi şriftlərle yazılış bütün sənədləri oxundıqdan dərhal sonra yandırılır, heç bir iz buraxılmır. Ona görə də hər hansı arxiv materialının əldə olması, de-fakt o məmkün deyil. Lakin hərəkatın bu gün de yaddaşlarda daşıyıcıları olan çox az sayıda insanlar bu barədə danışmalı və Milli Azadlıq Hərəkatı tariximiz bu önemli səhifəsinin unudulmasına imkan verməməlidir...

1969-cu ilin iyul ayında hakimiyyət gələn Heyder Əliyev, bundan cəmi dörd ay sonra, həmin ilin oktyabr ayının 26-da, o zaman millətçi şair kimi SSRİ DTK-si tərəfindən təqib edilən Bəxtiyar Vahabzadə və şairin ən yaxın dostu, həmin dövrə elmi kəşfi ilə dönyanın diqqət mərkəzində olan Xudu Məmmədovu qəbul edir. Tam məxvi şəraitdə, açıq havada saatlarla davam edən həmin görüşün detalları haqqında danışmaq məmkün deyil. Lakin bildiyim iki məqamı söyleməyim kifayətdir ki, bu görüşün əsas qayəsi anlaşılsın. Birləşdən Bəxtiyar Vahabzadənin odlu-alovlu millətçi fikirlərini sonadək diqqətlə dinləyən Heyder Əliyevin ona, Sovet Hökumətinə qarşı beş danışmaqdansa, ağıllı-başlı təşkilatlaşmış elə hərəkat yaratmaq tövsiyə etməsidir ki, həmin təşkilatla xalqın milli ruhunu qaldırmış məmkün olsun. Xudu Məmmədova müraciətə, onun elmi sahəsi olan kristalloqrafiya qanunlarına uyğun, bələnərək çoxalan, lakin bunu görməyin məmkün olmadığı bir texnologiya ilə fealiyyət göstərməyin gərəkli olduğu mesajını verir. İkinci, en maraqlı məqam isə odur ki, həmin görüşdə Heyder Əliyev deyir: Siz elə hərəkat edin ki, bunun milli ruhun qaldırılmasına xeyri dəysin və men sizləri qoruya bilim. Çünkü xalq gələcəkdə bu xalqın həm milli ruhu, millətçi əhval-ruhiyyə, həm də onun sizlər kimi milli ruhlu aparıcı simalarına ehtiyacı olacaq. Daha, ən inanılmaz məqam isə ondan ibarətdir ki, Heyder Əliyev həmin görüşdə SSRİ-nin çökəcəyi dövrü də qeyd edib: 1985-1990-ci illər!

Bu tarixi görünədən bir gün sonra - 27 oktyabr 1969-cu ildə Xudu Məmmədovun evində Bəxtiyar Vahabzadə və həmin dövrə gənc şərqşünas kimi tanınan, millətçi çıxışları ilə diqqət mərkəzində olan, Azərbaycan Dövlət Universitetinin müəllimi, Xudu Məmmədovun qonşusu Əbülfəz Əliyev görüşürələr. Bu görüşdə Azərbaycanın müstəqiliyə doğru addımlarını qətiləşdirən, təşkilatlaşmış gizli fealiyyət göstərən qurum kimi xalqı milli mücadiləyə səfərər edən "ÜÇLƏR HƏRƏKATI" yaradılır və Azərbaycanın mütəqədər tarixi simaları bu hərəkat etrafında birləşirler.

Heyder Əliyevin tarixi xidmətləri sırasında Xəzərdəki karbohidrogen ehtiyatlarının və elvan metallurgiya yataqlarının qorunması ilə bağlı atdıq cəsərətli addımlar da diqqəti çəkir. Neftin, qazın, eləcə də elvan metallurgiyanın istehsalı və satışı birbaşa ittifaq tabeiyində olduğuna görə məhz Heyder Əliyev 1970-ci illərdə bu xəzinənin tükənməsi, Müstəqil Azərbaycan üçün qorunub-saxlanması yollarını axtarır və tapır. Bu barədə əfsənəvi neft-qaz kəşfiyyatı mütəxəssisi Xoşbəxt Yusifzadənin çıxışlarını xatırlamaq kifayətdir...

(Ardı növbəti sayda)
Təhmasib Novruzov,
Azadlıq Hərəkatçıları İctimai Birliyinin
sədri, yazıçı-publisist